

مهارت‌های عملی برای مشاوران

کمک به دانش‌آموزان با ناتوانی

آنچه که مشاوران مدارس می‌توانند و باید انجام دهند

جولی بام برگر، روث هارپر

مترجم: دکتر فریبا حسینی

Baumberger, Julie P.

بامبرگر، جولی

مهارت‌های عملی برای مشاوران (کمک به کودکان با ناتوانی) / جولی بامبرگر، روث هارپر؛ مترجم فریبا حسینی، تهران: وراى دانش، ۱۳۸۴.

۱۳۶ ص: جدول.

ISBN 964-5585-80-5 : ۱۲۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Assisting students with disabilities : what school counselors can and must do 1999.

عنوان اصلی :

کتابنامه : ص. ۱۳۲-۱۳۶.

۱. شاگردان -- علییل - ایالات متحده -- مشاوره. ۲. کودکان علییل -- ایالات متحده -- آموزش و پرورش. ۳. راهنمای آموزشی -- ایالات متحده. الف. هارپر، روث. ب. Harper, Ruth E. حسینی، فریبا، ۱۳۳۶-؛ مترجم. ج. عنوان. د. کمک به دانش‌آموزان با ناتوانی.

۳۷۱/۹۱

LC۲۰۳۱/ب۲ک۹

۱۳۸۴

کتابخانه ملی ایران

۲۶۶۲۷-۸۴م

انتشارات وراى دانش

نشانی: تهران، میدان امام حسین (ع) ۱۷ شهریور شمالی، بالاتر از سه راه خیام، بن بست شهید وحید کاظم نژاد،

تلفن ۳۳۱۴۷۸۸ تلفکس ۳۳۳۰۵۱۱۵

شماره ۱۰

E-mail: entesharatevarayedanesh@yahoo.com

عنوان کتاب: مهارت‌های عملی برای مشاوران (کمک به دانش‌آموزان با ناتوانی)

مؤلفان: جولی بامبرگر، روث هارپر

مترجم: دکتر فریبا حسینی

ویراستار: مریم حسینی، منصور فرجی

ناشر: انتشارات وراى دانش

طراح جلد: احمد شهبازی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۴

لیتوگرافی: زمان

چاپ: صفیه

صحافی: ابراهیم

قیمت: ۱۲۰۰ تومان

شمارگان: ۳۱۰۰ جلد

ISBN : 964-5585-80-5

شابک: ۹۶۴-۵۵۸۵-۸۰-۵

فهرست مطالب

۵	پیش‌گفتار مترجم
۷	درباره‌ی نویسندگان
۸	پیش‌گفتار مؤلفان
۱۱	مرور مطالب
۱۳	فصل اول: ملحق شدن به گروه
۱۶	IDEA جدید
۱۹	بخش ۵۰۴
۲۲	ناتوانی‌های یادگیری خاص
۲۷	مشاور مدرسه به عنوان عضوی از یک گروه چندتخصصی
۲۹	مشاوره مدرسه و IDEA سال ۱۹۹۷
۳۰	رهنمودهای پایانی
۳۳	فصل دوم: شناخت کلی کودک
۳۴	جمع‌آوری داده‌ها
۳۲	رهنمودهای پایانی
۴۳	فصل سوم: چگونگی به‌کارگیری الگوی TREAT برای دانش‌آموزان با ناتوانی ...
۴۵	نظریه‌ها و مفاهیم
۴۸	ارتباطات
۵۲	محیط

۵۳	..... خدمات جنبی
۵۴	..... اهداف کلی و اهداف خاص
۶۱	..... رهنمودهای پایانی
۶۳	..... فصل چهارم: ایجاد ساختاری برای موفقیت
۶۵	..... تدوین اهداف SMART
۷۱	..... اهداف کلی و اهداف خاص شغلی
۷۶	..... اهداف کلی و اهداف خاص مهارت‌های زندگی
۷۹	..... رهنمودهای پایانی
۸۱	..... فصل پنجم: شکل‌دهی احساس مشارکت خانواده
۸۵	..... ایجاد احساس پذیرفته‌شدن در والدین
۸۸	..... جلب اعتماد والدین
۹۰	..... انطباق سبک شما
۹۶	..... دلایل واکنش متفاوت والدین
۱۰۰	..... جنسیت
۱۰۱	..... کار با هم‌شیرهای کودکان با ناتوانی
۱۰۳	..... گوناگونی خانوادها
۱۰۷	..... رهنمودهای پایانی
۱۱۱	..... فصل ششم: ایجاد تفاوت در حلقه‌ی گسترده‌تری از مراقبت
۱۱۸	..... رهنمودهای پایانی
	منبع A: درک و کنار آمدن با ناتوانی‌های یادگیری: گروه حمایتی برای دانش‌آموزان با
۱۲۰	..... ناتوانی یادگیری در دوره‌ی متوسطه
۱۳۲	..... فهرست منابع
۱۳۳	..... منابع پیشنهادی

پیش‌گفتار مترجم

در جریان سال‌های تدریس درس راهنمایی و مشاوره به دانشجویان گروه روان‌شناسی کودکان استثنایی این سؤال ذهن مرا به خود معطوف گردانید که آیا نباید به این گروه از دانشجویان در کنار فنون راهنمایی و مشاوره به‌طور عام، فنون مشاوره‌ی کودک با ناتوانی نیز آموزش داده شود؟ به دنبال کشف جواب این سؤال پس از مطالعه‌ی کتاب حاضر به جای خالی چنین منبعی بیشتر پی بردم به ویژه که متن آن بسیار روان، ساده و در حد توان علمی دانشجوی دوره‌ی کارشناسی تدوین گردیده است، هر چند که جایگاه کتاب در سطوح بالاتر نیز غیرقابل انکار است.

نیاز به مشاوره در دنیای امروز بیش از هر زمان دیگر است. در بحث اهمیت و ضرورت آن در مدارس، همان بس که در محیط مدرسه مشاوران به عنوان بهترین افراد برای تشخیص نارسایی‌های دانش‌آموزان و متخصصان حرفه‌ای رفتاری و رشدی شناخته می‌شوند و در نتیجه دارای نقشی منحصر به فرد در تعیین نیازهای عاطفی همه‌ی دانش‌آموزان بالآخر دانش‌آموزان با ناتوانی هستند. آن‌ها از یک سو نحوه‌ی برخورد و کار با خانواده را دانسته و از سوی دیگر با آشنایی با منابع موجود در جامعه، باعث تسهیل آرایه‌ی خدمات یاری‌رسان به دانش‌آموزان با ناتوانی می‌گردند.

این کتاب ابزاری جامع و کامل برای مشاوران در کار با کلیه‌ی دانش‌آموزان با تأکید بر کودک کم‌توان است. جولی بام برگر و روث هارپر هر دو استادیار گروه مشاوره در دانشگاه ایالتی داکوتای جنوبی هستند و طی سال‌ها تمرین، تدریس و پژوهش در مدارس دولتی، نتایج تجربی کار خویش را به صورت کتابی کاربردی، با طرح الگوهای مؤثر مداخله‌ای، به چاپ رسانده‌اند. آن‌ها علاوه بر تأکید بر چگونگی آرایه‌ی خدمات راهنمایی و مشاوره به کلیه‌ی دانش‌آموزان تأکیدی خاص بر تلفیق دانش‌آموزان با ناتوانی با دانش‌آموزان عادی دارند، به‌همین دلیل از به‌کارگیری هرگونه واژه‌ی جداکننده و یا محدودکننده خودداری شده است. توصیه‌های منسجم و تأکید ویژه‌ی مؤلفان بر "راهنمایی" دانش‌آموزان در مدارس امری است که گاه با وجود اهمیت زیاد، مورد چشم‌پوشی مشاوران و به‌طور کلی ساماندهان خدمات مشاوره واقع می‌گردد. باید دانست که به‌کارگیری خدمات راهنمایی نه تنها به

شناخت استعدادها، توان‌ها و علایق دانش‌آموزان کمک می‌کند بلکه به کشف پاره‌ای کاستی‌ها، نارسایی‌ها و ناتوانی‌های دانش‌آموزان منتهی می‌گردد که با شناخت و بررسی زودهنگام چه بسا بتوان از مشکلات جدی بعدی پیش‌گیری و فرآیند رشد و تحول دانش‌آموزان را تسهیل نمود.

چگونگی برقراری ارتباط و مشارکت با سایر کارکنان مدرسه، والدین، دانش‌آموزان و انجام کار گروهی از نکات مثبت دیگر این کتاب است. در واقع تشکیل گروه چندتخصصی و تشویق کار گروهی از افزودن بار اضافی بر شانه‌های مشاوران که گاه از آن‌ها انتظار معجزه می‌رود کاسته و در عین حال با تقسیم مسؤلیت و تأکید بر آرایه‌ی خدمات تخصصی در حد آموزش‌های حرفه‌ای از فشارهای شغلی آنان می‌کاهد.

مسأله‌ی مهم دیگر آن است که طیف شدت نارسایی‌ها و ناتوانی‌ها در کنار انواع آن، آن‌قدر گسترده است که عملاً مشاوران نیازمند آن هستند که در هر لحظه مجهز به فنون و ابزار شناسایی و ارزشیابی و الگوهای کارآمد در کار با دانش‌آموزان باشند. توصیه می‌گردد علاوه بر کسب دانش نظری جهت به روز کردن اطلاعات خود همت گمارده و با کسب مشورت از افراد صاحب‌نظر و مطلع، مداخلات خود را برای پاسخ‌گویی متناسب با نیاز دانش‌آموز و کسب نتایج بهتر، هماهنگ نمایند.

لازم می‌دانم از زحمات آقای سیدجلال خدایی مدیر مسؤؤل انتشارات و رای دانش که امکان نشر کتاب را فراهم نموده و رهنمودهای لازم در این راستا را ارائه فرمودند تشکر و قدردانی نمایم.

از سرکار خانم مریم حسنی و آقای منصور فرجی نیز که با بازبینی مجدد متن، رهنمودهای لازم را ارائه فرمودند سپاسگزارم.

در پایان امیدوارم همان‌قدر که مطالب این کتاب باعث خوشحالی و هیجان این‌جانب در درک چگونگی کار با کودکان بالأخص کودکان با ناتوانی گردید، برای خوانندگان گرامی نیز مفید واقع گردد.

فریبا حسنی

پاییز ۱۳۸۴

درباره‌ی نویسندگان

جولی بام برگر استادیار گروه آموزش مشاور در دانشگاه ایالتی داکوتای جنوبی است. قبلاً سال‌ها مشاور پایه‌ی ۱۲ یک مدرسه‌ی ابتدایی و پس از آن نیز مدت‌ها بازرس روان‌شناختی مدارس دولتی بوده است. زمینه‌ی علایق تحقیقی و تحصیلی او شامل مشاوره با کودکان و نوجوانان با ناتوانی، نظارت بر دوره‌های عملی و موضوعات اخلاقی و قانونی مشاوران مدارس است. بام برگر هماهنگ‌کننده‌ی گروه مشاوره‌ی مدرسه در دانشگاه ایالتی داکوتای جنوبی است.

روث هارپر دانشیار گروه مشاوره و رشد منابع انسانی در دانشگاه داکوتای جنوبی و هماهنگ‌کننده‌ی وضعیت و موقعیت کارکنان دانشگاه است. قبلاً سال‌ها مشاور و مدیر دبیرستان بوده است. زمینه‌ی مورد علاقه‌ی او برای تحقیق و تألیف بر مسایل دانش‌آموزان و بزرگسالان غیرسنّتی متمرکز است. او در عین حال به موضوعات چند فرهنگی و مشاوره‌ی افراد با فرهنگ‌های گوناگون علاقه‌مند است.

پیش‌گفتار مؤلفان

این کتاب برای کاربرد عملی آن دسته از مشاوران مدارس که مایلند کارایی مؤثر و کارآمد با کلیه‌ی دانش‌آموزان از جمله یادگیرندگان غیرعادی^۱ داشته باشند، تدوین شده است و مسیرهای روشنی را برای درک نقش و مسؤلیت مشاوران نسبت به کودکان ناتوان فراهم می‌آورد. در عین حال ابزاری را که باعث موفقیت در این کار می‌گردد معرفی کرده و رویکرد درمانی مشخصی را توضیح می‌دهد. مطالعات مورد متعدد، چگونگی امکان استفاده از این الگو را نشان می‌دهد. مثال‌هایی از اهداف کلی و اهداف خاص رفتاری که به شیوه‌ای خوب و غنی تدوین گردیده، با توجه خاص به درج فعالیت‌های مشاوره‌ای در ارتباط با ناتوانی‌های گوناگون دانش‌آموزان ارائه شده است.

در واقع این کتاب به دلیل اهمیت به کودکانی که گاه از برنامه‌ها حذف می‌گردند، تدوین شده است. دانش‌آموزان ناتوان، دانش‌آموزانی هستند که در بهترین شرایط به آن‌ها توجه منفی و در بدترین شرایط مورد چشم‌پوشی واقع می‌گردند. در بسیاری از موقعیت‌های مدرسه‌ای وضعیت به همین‌گونه است، البته اگر اصلاً این دانش‌آموزان دیده شوند. در واقع معمولاً افراد اندکی از کودکان و جوانان با ناتوانی حمایت می‌کنند. اغلب می‌شنوید «بیایید یک گروه برای دانش‌آموزان با اختلالات شنیداری تشکیل دهیم» ولی به ندرت کسی می‌گوید «بیایید دریا بیم امسال چه تعداد از دانش‌آموزان با ناتوانی را می‌توانیم حداقل در یک فعالیت مدرسه‌ای فعال و درگیر سازیم!»

کودکان در مدرسه نیاز به حس تعلق و موفقیت دارند و اغلب دانش‌آموزان دارای ناتوانی هیچ‌کدام از این دو حس را دریافت نمی‌کنند. بدیهی است اگر فقط کوشش کمی صورت پذیرد، تفاوتی واقعی در کیفیت زندگی آنان ایجاد می‌گردد.

ما به وضوح خلأ منبعی دوستانه و کاربردی برای مشاوران مدارس، بالأخص هنگام احساس استیصال در مقابل درخواست‌های روزافزون دانش‌آموزان نیازمند آموزش ویژه را احساس کرده‌ایم. بیشتر برنامه‌های آمادگی مشاوران چیزی بیش از مرور سریع قوانین و

طرح بخش بنیانی اهداف کلی و اهداف خاص رفتاری، ارزیابی نمی‌دهند. این کتاب در پی پرکردن این شکاف با تأکید بر پیش‌زمینه‌ی قوانین و احکام و فراهم آوردن منابع بیشتر عملی و کاربردی برای مشاوران است. در عین حال بر چهارچوب منحصر به فرد و نقاط قوت گروه‌های چند تخصصی و روش‌هایی که مشاوران می‌توانند از طریق این گروه نیازهای دانش‌آموزان با ناتوانی را برآورده سازند، تأکید می‌گردد.

جولی بام برگر - روث هارپر

www.ketab.ir

مرور مطالب

این کتاب ابزاری را که مشاوران مدارس برای مداخله و حمایت مؤثر از دانش‌آموزان ناتوان به آن احتیاج دارند، در اختیار قرار می‌دهد. آخرین قوانین و دستورالعمل‌های دولتی با واژه‌های روشن و مثال‌های فراوان ارائه و مشخص گردیده که چگونه می‌توان به واسطه‌ی آن خلّاقی و باصلاحیت عمل نمود.

از آن‌جا که مشاوران مدارس در محیط مدرسه به عنوان متخصصان حرفه‌ای رفتاری و رشدی شناخته می‌شوند، دارای نقشی منحصر به فرد در نشان دادن نیازهای عاطفی دانش‌آموزان ناتوان هستند. مشاوران نحوه‌ی کار کردن با خانواده‌ها را دانسته و بالأخص در تسهیل تعاملات پیچیده بین کارکنان مدرسه و والدین می‌توانند نقشی ارزشمند ایفا کنند. همچنین می‌توانند در نقش رایزن^۱ و مدافع کارکنان مدرسه و در عین حال افراد خانواده مشارکت کرده و در ملاقات‌ها و ارتباطات آموزش ویژه به کار گرفته شوند. نقش آنان به عنوان شرکت‌کننده و عضو گروه چندتخصصی در فصل ۱ پوشش داده شده است.

قانون ارزش‌یابی شامل بسیاری از آزمون‌های رایج و ارزیابی‌های غیررسمی در فصل ۲ توضیح داده شده است و با یک مطالعه‌ی موردی نشان داده می‌شود که چگونه این اطلاعات می‌تواند در تعیین واجد شرایط بودن دانش‌آموز برای دریافت خدمات آموزش ویژه، کمک نماید.

الگوی جامعی که "TREAT"^۲ نامیده شده است در فصل ۳ توصیف می‌گردد. "TREAT" حروف اختصاری جایگزین عواملی به این شرح است: جهت‌یابی نظریه‌ای، ارتباطات، محیط، خدمات جنبی و اهداف کلی و خاص، که در طراحی راهبردهای مؤثر برای دانش‌آموزان با ناتوانی سودمند واقع می‌گردد. این الگو بیانگر رویکردی با تمرکز بر فرد است که اطلاعات و تفسیرها را از کلیه‌ی افراد مطلع (دانش‌آموزان، والدین، معلمان، مشاوران و سایرین) جهت ادغام و یک‌پارچه‌سازی مداخله کسب می‌کند.

یک فرم نحوه‌ی کار با الگوی "TREAT" نیز ارائه شده است.

شناسایی و اجرای اهداف مشاوره برای دانش‌آموزان با ناتوانی عنوان فصل ۴ است. مثال‌هایی از اهداف کلی و قابل اندازه‌گیری و اهداف خاص در این فصل ارائه شده است. تعاریف منطقی و روشن از چگونگی ترسیم اهداف کلی به این شیوه‌ی مهم است. شیوه‌ی مؤثری از ارزیابی اهداف نیز در این فصل گنجانده شده است.

کار با خانواده عنوانی است که در فصل ۵ پوشش داده شده است. این فصل مشاوران را حداقل تا اندازه‌ای به ایجاد تطابق با یک چشم‌انداز سیستمی به هنگام کار با دانش‌آموزان تشویق می‌کند. مثال‌هایی از چگونگی بنا نهادن رابطه‌ی اعتمادآمیز با والدین همانند چگونگی مراقبت از نیازهای هم شیرهای کودکان با ناتوانی ارائه شده است.

فصل ۶ مشاوران مدارس را هم تشویق و هم به چالش برای ابرازگر بودن، حرفه‌ای عمل کردن و در راستای نقش خویش برای برآوردن نیازهای کودکان با ناتوانی، مثبت اندیشیدن و مثبت عمل کردن، دعوت می‌کند. بدیهی است مشاوران می‌توانند در زندگی کودکانی که به آن‌ها خدمت‌رسانی می‌کنند تغییر ایجاد نمایند، ولی گاهی از مشاوران و نقش آنان انتظارات غیرواقعی دارند. خواندن این کتاب با تعیین سایر اهداف یادگیری برای رشد حرفه‌ای باعث توسعه‌ی چالش‌ها در مدارس و ایجاد حس جدیدی از صلاحیت و اعتماد به نفس در مشاوران می‌گردد. آن‌ها بدین شیوه می‌توانند به ادامه‌ی راهنمایی به عنوان یک ارزش و همکاری در مدارس، خانواده و جامعه در سطحی وسیع همت گمارند.